

Megemlékezés Kaáli Nagy Dezső munkásságáról Siófokon

Siófok városa, Siófok múzeuma, jogutód vállalkozásai, egyesületei a magáénak, a sajátjának vallott **Kaáli Nagy Dezsőre emlékeznek** halálának 65. évfordulóján. Az emlékezés egyúttal emlékeztetés is. Emlékünnepeink fel kívánja hívni a figyelmet Kaáli Nagy Dezső értékeire, munkássága eredményeire, a Balaton-régióban betöltött, ma is ösztönző erejű szerepére, valamint, nem utolsósorban, ezzel az emlékbeszéddel is tisztelve.

A Kaáli Nagy család 1498-ig bizonyíthatja nemesi múltját az oklevelek alapján. Boldizsár 1498-ban született és az erdélyi Kaálon lakott.

Kaáli Nagy Dezső a Balaton infrastruktúrájáért elvitatlan érdemeket szerzett vízepítő mérnök ennek a nagy múltú unitárius családnak leszármazottja. Felmenői között jegyző, ügyvéd, országgyűlési képviselő és színházigazgató is található. Apai nagyapja, Lázár alakját megörököltette *Szilágyi István: Kő hull apadó kútba* című regényében.

Édesapja, Domokos főszolgabíró volt, édesanyja Csíktusnádi Sántha Ida. Öten voltak testvérek.

Kaáli Nagy Dezső 1868. május 17-én született Krasznán, oklevelet 1896-ban szerzett a Budapesti Műegyetemen, utána a budapesti I. kerületi kultúrmérnöki hivatalnál, majd az aradi folyammérnöki hivatalnál napidíjas mérnök, 1900–1908-ban a székesfehérvári kultúrmérnöki hivatal munkatársa, majd a **Sióbereki Társulat miniszteri biztosa mellé kirendelt munkavezető-szakértő**. 1908-ban a Földművelésügyi Minisztérium szolgálatába lépett, majd **1912. január 1-jén bízták meg a balatoni kikötők felügyelőségének vezetésével**. Ezt a tiszteletet 1934-ig töltötte be.

Irányításával és tervei alapján korszerűsítették és építették ki a siófoki, balatonföldvári, szemesi, lellei, boglári, révfülöpi, tihanyi, fonyódi és alsóörsi kikötőket, és a telepek partrendezését is felügyelte.

Az építkezések grandiózusságát mi sem jellemzi jobban, hogy ezekre a munkálatokra mintegy 5 és fél millió pengőt költöttek.

Kaáli Nagy ebben az időben a **balatonújhelyi kúriájában élt**, közel a Balaton partjához. A kert kapuja fölött kardot tartó férfikart ábrázoló címer utalt a tulajdonos nemesi mivoltára. Belépve az angol kastélyok hangulatát idéző hallba, számtalan zergetrófea jelezte, hogy a villa tulajdonosa kiváló vadász is volt. Nimródi szenvedélyét édesapjától örökölte, aki a Szilágy megyei Krasznán a Wesselényi-uradalom jószágkormányzója volt. A családi legendárium szerint ő lőtte az utolsó bolyont a környéken. **Atyja birtokában volt az a**

Wesselényi Miklós faragta fapipa, amit az „árvízi hajós” kufsteini raboskodása idején készített. Fia, Kaáli Nagy Dezső az aradi és kassai reáliskola elvégzése után többek között részt vett a Sióbereki Bozótlecsapoló Társulat megbízásából a Sió-csatorna építési munkálataiban, amelyet 1902-ben fejeztek be.

Egyébként Kaáli Nagy Dezső hitvallása volt, ami egész életében jellemezte: **„csak az a mérnök tud alkotni, akinek a munka nem teher, hanem szórakozás.”** Jellemző emberségére, hogy mindig arra törekedett, ne kerüljön konfliktusba beosztottaival. Ha ez elkerülhetetlen volt, racionális megoldást keresett, a meggyőzés lebegett szeme előtt.

A Sió-csatorna bővítése után a földvári kikötő újjáépítésében vett részt. Mivel a dunai kikötők mintájára épült, annak idején egy tavaszi vihar elmosta. Ennek megakadályozására új módszert dolgozott ki, amely abból állt, hogy az objektum víz alatti részeit betonból és kőből építette, a víz felett pedig bármikor cserélhető faelemeket javasolt.

Balatonfűreden, az arácsi részen Kaáli Nagy Dezső tervei szerint épült fel az első strandfürdő épülete, nádtetővel, amelyhez a nádat helyben termelték ki. Mindez 1925-ben történt, amikor elkészültek a kis sétány és a strandfürdő tervei. 1926. június 15-ére készült el, amikor megnyílt a napjainkig **Eszterházy strandfürdőnek** nevezett kis fürdő.

A Balatoni Szövetség – Kaáli Nagy Dezső tervezésében és kivitelezésében – 1929. szeptember 1-jén állította föl Balatonföldváron, a kikötő melletti parkban a Balaton első kormánybiztosának, **Kvassay Jenőnek** (1850–1919) emlékművét.

1935-ben a budapesti Kurz Rézvénytársaság tervezése alapján a siófoki vízművet (Fő u. 254.) átépítették. A balatoni régi vízkivételző a téli jégzajlás következtében megromlott és a betoncső vezeték az infiltráció (beszivárgás) miatt erősen homokolt, így nem volt alkalmas további üzemre. Ebben az évben Kaáli Nagy Dezső műszaki tanácsos tervei alapján a Balaton partjától 200 méterre lenyúló 0,60x1,80 m szelvényű vasbeton csatornát tervezett, melynek a Balatonban levő végén egy előszűrőfejet is elhelyezett részelt betonból, vöröskő szórással. Ez a csatorna 600 fm hosszú járható és napjainkban is működik, mint nyersvíz-szolgáltató mű. A kivitelezést Kónig – Román – Stein okleveles mérnökök, mint építési vállalkozók végezték.

Az 1936-os Berliini Vízepítési Kongresszuson osztatlan szakmai sikert könyvelhetett el az eljárás ismertetésével, amit később szerte a vi-

lágón alkalmaztak. Jelentős szaklapokban, többek közt német és japán folyóiratokban több oldalon keresztül ismertette a balatonföldvári kikötő építési rendszerét. Sok helyütt sikerrel alkalmazta az általa feltalált K. N. D. nevű partvédőművet. A nevéhez fűződik a következő módszer is, mely szerint a hullámok ellen durva, a jég ellen sima felületekkel kell védekezni. Ezen szempontok figyelembevételével épültek meg Balatonszemes (1911), Balatonalmádi (1929), Balatonboglár (1913), Révfülöp (1912), Tihany (1911) kikötői. 1927-ben épült az állandó alsóörsi kikötő, ugyanebben az évben a füredi és balatonkenesei kikötőhíd és a bélatelepi kikötőmedence. 1930-ban fejezték be Siófokon a hat és fél holdas új kereskedelmi kikötő építését, 1934-ben újból bővítették a boglári kikötőt. 1938-ban fejezték be a szigligeti és 1940-ben a balatongyöröki kikötők építését.

A Balaton körül, a tó időjárásai és talajviszonyaihoz alkalmazkodva, kétféle kikötőt építettek. Az északi parton jellegzetes a tóba benyúló móló. Ennek a végén van a fejként kiszélesedő, úgynevezett mólófejes kikötő.

A déli parton, minthogy itt gyakori a hullámverés, medencés kikötőket építettek. Ezeket két móló öleli körül, s csak egy keskeny bejárati rész van szabadon.

A déli part legjelentősebb ilyen építménye a Sió torkolatában lévő **siófoki kikötő, amely Kaáli Nagy Dezső tervei alapján készült, s 1913-ban** már arról olvashatunk, hogy befejezés felé „közeledik a siófoki nagy kikötő”. Maga a kikötő három részből áll: a külső vagy vitorlásokikötőből, a belső téli kikötőből a sólyával, valamint a Sió-csatorna mentén a hajókikötőből, amelyet zsilip zár le. Kaáli Nagy Dezső mérnök terve alapján több fokozatban alakult ki a mai kikötőkomplexum. Építését 1935-ben fejezték be. 1931–1948 között a külső kikötő elegendő volt a vitorlások kiszolgálására. Siófok a Balaton legnagyobb vitorlásokikötője.

(Jelenleg a Balatonon 22 közforgalmú kikötő áll a Balatoni Hajózási Kft. kezelésében, melyekhez 350 ezer négyzetméternyi parti terület, hatvanhárom épület és mintegy 250 ezer négyzetméter felületű kikötőmedence tartozik. Siófok a Balaton legnagyobb forgalmú kikötője. Volt olyan év, hogy körülbelül 200 ezer induló és érkező utasa volt.)

A balatoni géphajózás, mely születésének idején 1846-ban egy ébredő nemzet kibontakozásának jelképe volt, napjainkban ismét változások előtt áll. Bízunk abban, hogy a turizmus a balatoni hajózásra is felhívja a figyelmet, és a balatoni hajósok ügyesretete, hagyománytisztelte az előttünk álló néhány nehéz éven a hajózás ügyét átsegíti.

A Sió torkolati művének általános terveit a kikötővel egyetemben is Kaáli Nagy Dezső készítette Szilágyi Gyulával az 1930-as években.

Kaáli Nagy Dezső 1940. március 22-én, Siófokon hunyt el, sírja a balatonújhelyi temetőben található. Halála után rövidesen Balatonújhely község képviselőtestülete utcát nevezett el róla (a mai Vitorlás utcát), hiszen itt lakott és itt volt a hivatala évtizedeken át, amit 1957 után Munkásór utcára változtattak. A rendszerváltozás után ismét utcanev őrzi emlékét Siófokon, a régi Kaáli Nagy Dezső utcával párhuzamosan, vagy egy kilométerrel arrébb, Széplak irányában.

Személyében egy olyan nagyszerű műszaki szakembert tisztelhetünk, aki szűkebb pátriánk, a Balaton vízi közlekedésének fellendüléséhez járult hozzá. Nemcsak a korszerűtlen kikötőket tartotta állandó forgalomképes állapotban, hanem több új, korszerű és biztonságos kikötőt is épített. Kaáli Nagy Dezső számolva a forgalom gyors növekedésével, a kikötőket túlméretezte. Ennek köszönhető, hogy a múlt század első felében épült balatoni kikötők még napjaink nagyobb forgalmát is elbírák. Kaáli Nagy Dezső miniszteri tanácsos és a munkatársai kitűnő munkát végeztek. A nehéz gazdasági helyzetben is elérte, hogy közérdekű munkásságát az állam pénzügyileg is támogassa.

Kevesek körében ismert, hogy a siófoki református egyházközség kis imaházát, 1923. szeptember 11-én Ravasz László püspök és Kováts J. István egyházkerületi Tőjegyző szentelt fel – amikor a Külső-somogyi Egyházmegyébe látogattak, Kaáli Nagy Dezső értékes adományokkal segítette ezt a gyülekezetet. Utcai kerítést és úrasztalát készíttetett, amit évtizedekig használtak, továbbá egy 1709-ből származó W. P. mesterjegyű ónkanonát ajándékozott a templomnak.

Kaáli Nagy Dezső halálának 65. évfordulóján úgy emlékezünk rá, és azon fáradozunk, hogy méltó utódai legyünk az ezerarcú Balaton megóvásában és fejlesztésében.

Matyikó Sebestyén József

A siófoki kikötő